

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Розкрито сутність інформації, розглянуто інформаційне забезпечення системи корпоративного управління, досліджено його складові та запропоновано шляхи вдосконалення

Постановка проблеми. Специфічним ресурсом ХХІ століття є інформація. Наразі інформаційні системи, інформаційні технології, координація та контроль інформаційних потоків стали ключовими поняттями теорії та практики корпоративного управління. Роль і значення цих параметрів організаційного розвитку акціонерних товариств постійно зростає. Важливість інформаційного забезпечення системи корпоративного управління безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість акціонерних товариств, що, в свою чергу, є важливою складовою формування в Україні якісного конкурентного середовища та конкурентоспроможності самих суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розуміння природи інформації неоднозначне. Вона застосовується у всіх сферах життя та галузях науки. Відомими дослідниками теорії інформації та її ролі в управлінській діяльності є Н. Вінер, Р. Хартлі, К. Шеннон, У. Ешбі, Р. Карнап, Бар-Хіллер, Ю. Канигін, В. Глушкова, А. Колмогоров та ін.

Мета дослідження. Як функціонування акціонерного товариства в “умовах інформаційного вакууму”, так і оцінка якості його управління зацікавленими особами, не можлива без достатнього обсягу суттєвої та вчасної інформації. Основні причини проблем, що існують у сфері вітчизняного корпоративного управління, криються як всередині АТ, так і в зовнішньому середовищі. Зокрема, згідно світового досвіду та найкращої практики корпоративного управління, побудова ефективної діяльності акціонерного товариства можлива за умови його повного і якісного інформаційного

забезпечення, а інформаційна відкритість – є запорукою інвестиційної привабливості. В даному випадку, метою нашого дослідження є розробка та характеристика основних складових інформаційного забезпечення системи корпоративного управління акціонерним товариством.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для діяльності акціонерного товариства інформація є життєво важливою в процесі управління.

Первісне визначення інформації (від латинського *informatio* – роз'яснення, виклад) характеризувало відомості, передані людьми усним, письмовим або іншим способом. Подальша еволюція поняття інформації показала, що інформація не має сенсу без зв'язку з метою її отримання чи обробки. Тому, інформація – це сукупність різних повідомлень про зміни, які проходять в системі і оточуючому середовищі [2; 15; 24].

Інформація виступає як основа процесу управління. За її допомогою реалізується зв'язок між суб'єктом та об'єктом системи управління. З іншого погляду, управління як інформаційний процес складається з обміну інформацією між органом управління, керованим об'єктом і зовнішнім середовищем. Тому, сучасним і більш коректним є розуміння управлінської інформації як нових корисних даних, що надходять в інформаційні канали та підтверджують або змінюють управлінські рішення менеджерів.

Існує безліч класифікацій управлінської інформації, заснованих на її властивостях і характеристиках. Так, інформація класифікується за рядом ознак, зокрема [3]:

– функціональний зміст (економічна, правова, технічна, соціальна та ін.);

- форма подання (візуальна, аудіоінформація, паперова);
- призначення (одноцільова, пов'язана з рішенням однієї конкретної проблеми, багатоцільова – для вирішення декількох різних проблем);
- ступінь готовності для використання (первинна, проміжна, кінцева інформація для прийняття управлінських рішень);
- ступінь важливості (важлива, бажана, фонові);
- повнота (часткова, комплексна);
- характер використання (універсальна, індивідуалізована);
- ступінь надійності (недостовірні, вірогідні);
- джерела (зовнішня, внутрішня);
- засіб розповсюдження (особистий контакт, телефон, документ, повідомлення через мережу Internet, інші засоби теле-, відео-, медіакомунікацій);

Всю сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про відносно самостійні сфери життя і діяльності суспільства та держави можна представити наступними галузями інформації: політична, економічна, духовна, науково-технічна, соціальна, екологічна та міжнародна. За видами інформацію поділяють на статистичну інформацію; масову інформацію; інформацію про діяльність державних органів влади та органів місцевого і регіонального самоврядування; правову інформацію; інформацію про особу; інформацію довідково-енциклопедичного характеру; соціологічну інформацію [9].

Виділяють такі основні джерела інформації [2; 3; 11; 12; 24]:

- Відомості регуляторно-правового характеру;
- Відомості нормативно-довідкового характеру;
- Планові та прогнозні;
- Облікові;
- Звітні (бухгалтерські, статистичні);
- Позаоблікові;
- Технічні дані;
- Додаткова інформація;
- Інформація довідково-енциклопедичного характеру.

Оскільки від достовірності джерел інформації залежить об'єктивність прийняття управлінських рішень в акціонерному товаристві, то вони повинні обов'язково перевірятися. Однак, це не єдина вимога, яка висувається до інформації. Вона повинна бути: повною, суттєвою, достовірною, доречною, оперативною, вичерпною, порівняною, неперервною, аналітичною, нейтральною, об'єктивною, єдиною, адаптивною, раціональною, ефективною та перспективною [1; 2; 3; 9; 11; 12; 24].

Отже, інформація повинна виконувати такі функції: пізнавальну, відображаючу, планування, регулювання, організуючу, контрольну та інші, які необхідні для її користувачів.

Таким чином, основними принципами інформаційних відносин виступають: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації та свобода її обміну; об'єктивність, вірогідність інформації; повнота і точність інформації; законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації [9].

Реалізація на практиці механізмів корпоративного управління в акціонерному товаристві торкається всіх аспектів його діяльності; однак, оскільки інформація – це предмет управлінської праці, а більшість важелів впливу суб'єкта управління на об'єкт мають інформаційний характер, треба дуже ретельно будувати інформаційну систему, щоб сформуванню інформаційно-аналітичне забезпечення корпоративного управління згідно з поставленими цілями АТ та обраними стратегіями їх досягнення.

Зауважимо, що проблема інформаційного забезпечення для акціонерного товариства в процесі корпоративного управління є першочерговою.

В ринкових умовах дотримання балансу між захищеністю (відкритістю) та розповсюдженням (прозорістю) інформації стає актуальним завданням діяльності акціонерних товариств та системи їх корпоративного управління [3].

Нами пропонується наступне розуміння інформаційного забезпечення системи

корпоративного управління. *Інформаційне забезпечення системи корпоративного управління* – це система, яка об'єднує усі елементи управління акціонерним товариством в єдине ціле, дозволяє сформувати процес корпоративного управління, як безперервну низку управлінських рішень та висвітлення його результатів діяльності, що базується на використанні всієї сукупності інформаційних ресурсів і методів їх організації, які спрямовані на досягнення стратегічних цілей АТ та задоволення потреб суб'єктів корпоративних відносин.

Цінність інформації, що надходить до акціонерного товариства та виходить з акціонерного товариства, може розглядатися в трьох аспектах: споживчому – корисному для управління, економічному – вартості, естетичному – сприйнятті людиною. А отже, цінність інформації визначається економічним ефектом функціонування об'єкту управління, викликаним її споживчою вартістю [2]. Основною вимогою до інформації є її корисність при прийнятті рішень. Для забезпечення цієї вимоги інформація повинна бути зрозумілою, доречною, достовірною, а також відповідати ідеї гармонізації та стандартизації.

Для результативності діяльності акціонерного товариства важливою стає проблема ефективності отримуваної інформації. А отже, в основу створення раціонального потоку інформації, якою може користуватися в своїй діяльності акціонерне товариство, покладаються наступні принципи: єдність інформації; оперативність; з'ясування інформаційної потреби та способів найефективнішого її задоволення; об'єктивність відображення господарських процесів [24].

О.С. Віханський зазначає, що для того, щоб система контролю в процесі управління була ефективною, інформація повинна бути своєчасною (для прийняття необхідних рішень та коректування стратегії), правильною (для адекватного відображення стану процесів, що контролюються) та вчасною (відповідала часу подання та дієвості від моменту збору) [1].

Виходячи з того, що в цілому процес корпоративного управління в АТ – це процес збору, аналізу, оцінки та надання інформації, ми вважаємо, що інформаційне забезпечення системи корпоративного управління потрібно розглядати з двох точок зору. Інформація, що є вхідною, для здійснення процесу корпоративного управління, та інформація, що є вихідною, як результат процесу корпоративного управління акціонерним товариством. Авторська версія концептуальної моделі інформаційного забезпечення системи корпоративного управління акціонерним товариством представлена на рис.1.

Вхідне інформаційне забезпечення системи корпоративного управління необхідно розглядати в проекції наступних рівнів, що впливають на ефективність діяльності акціонерного товариства. Нами виділено:

I рівень (зовнішня інформація) – державний, в сфері забезпечення процесів приватизації підприємств, створення та припинення діяльності АТ. На цьому рівні система корпоративного управління забезпечується необхідною офіційною нормативною базою, якими підприємство зобов'язане користуватися у своїй діяльності – Закони України, Укази Президента, Постанови уряду та накази місцевих органів, накази вищих органів. Виділимо характерні законодавчі акти, Закони України: “Про приватизацію державного майна”, “Про особливості приватизації майна в АПК”, “Про державну програму приватизації” та ін. [4; 10]. Ми зауважуємо, що діяльність товариств на основі Цивільного і Господарського Кодексів та Закону України “Про господарські товариства” на сьогодні охоплює не всю глибину недосконалих механізмів управління акціонерною формою господарювання. Однак наголошуємо, що досі не прийнято Закон України “Про акціонерні товариства”, який значно б прискорив розвиток корпоративного управління в акціонерних товариствах та підвищив ефективність їх функціонування.

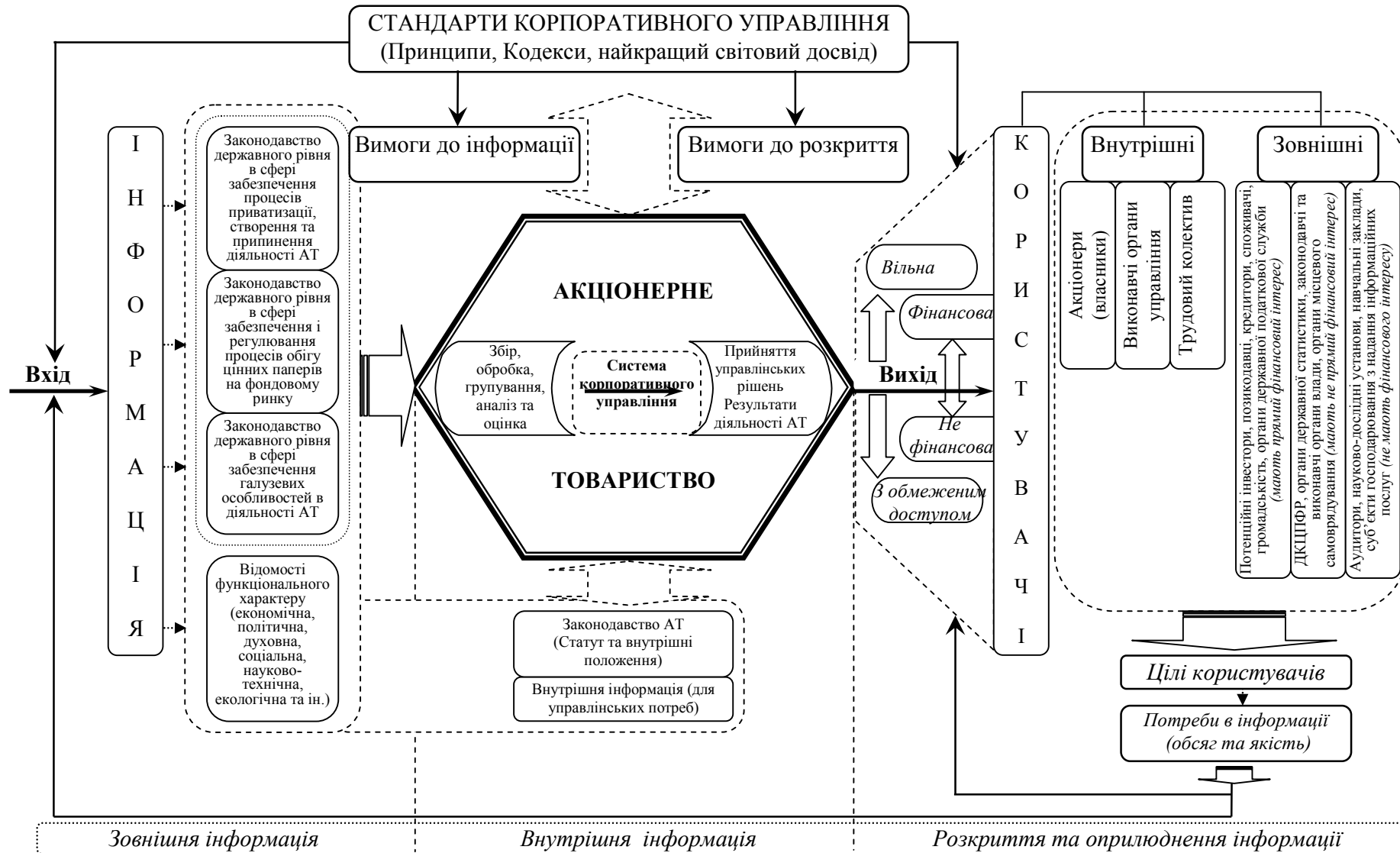

Рис 1. Концептуальна схема інформаційного забезпечення системи корпоративного управління

II рівень (зовнішня інформація) – державний, в сфері забезпечення і регулювання процесів обігу цінних паперів на фондовому ринку. На цьому рівні передбачається регулювання випуску та обігу цінних паперів нормативними актами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР). Основними нормативними актами тут є: Закони України: “Про цінні папери і фондову біржу”, “Про ринок цінних паперів в Україні”, “Про національну депозитарну діяльність та особливості електронного бігу цінних паперів в Україні”; та низка нормативних положень: Положення про порядок реєстрації випуску акцій і облігацій підприємств та інформації про емісію, Положення по порядок збільшення (зменшення) статутного фонду акціонерного товариства, Положення про глобальний сертифікат емісії цінних паперів у бездокументарній формі та ін. [4; 5; 19; 20; 21; 22; 23]. Слід відмітити, що дана сукупність нормативних документів є локальною та не несе комплексного характеру по застосуванню.

III рівень – (зовнішня інформація) – державний, в сфері регулювання підприємницької діяльності АТ [6; 7; 14].

Всім підприємствам (також і АТ) слід дотримуватись нормативно-правових актів щодо підприємницької діяльності, в тому числі й таких, що регулюють: порядок створення, організаційну структуру суб’єктів підприємницької діяльності та здійснення підприємницької діяльності; антимонопольний контроль; процес приватизації; оподаткування; емісію та обіг цінних паперів; валютний контроль; митний контроль; трудові правовідносини; захист навколишнього середовища та інші види правовідносин. Крім того, акціонерні товариства повинні дотримуватися нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у конкретних галузях, таких як: енергетика, страхування, охорона праці, зовнішньоекономічна діяльність та ін. [25].

IV рівень – (внутрішня інформація): забезпечення діяльності акціонерного

товариства внутрішнім законодавством, яке представлено Статутом та низкою внутрішніх положень. Також внутрішня інформація виникає в процесі господарювання акціонерного товариства. Відповідно від того, наскільки вдало розроблена система внутрішньої документації акціонерного товариства, настільки є ефективнішим процес його корпоративного управління.

При цьому необхідно зазначити, що оскільки користувачем виступає акціонерне товариство в особі керівників органів управління та начальників функціональних підрозділів, то суб’єктами надання вхідної інформації для системи корпоративного управління акціонерним товариством є: Президент, державні органи управління, органи місцевої влади. Необхідним є застосування інформації від судових органів, інформаційно-маркетингових центрів, податкової адміністрації, управління статистики, банків та інших спеціалізованих установ, чия інформація є корисною для створення та діяльності акціонерного товариства.

В процесі управління акціонерним товариством використовують науково-технічну, адміністративно-правову, та інші види інформації. Однак, найбільшу питому вагу у загальній кількості інформації для управління мають економічні дані.

Економічна інформація – це сукупність цифр, фактів, відомостей та інших даних, які переважно кількісно відображають суспільно-економічні явища і процеси. Вона містить дані фінансово-економічного планування і прогнозування, фінансових планів, первинного, оперативного та бухгалтерського обліку, статистичної звітності, економічного аналізу тощо [2; 3; 24; 26].

Необхідною об’єктивною основою інформаційного забезпечення системи корпоративного управління, як на входженні, так і на виході є стандарти та правила корпоративного управління [14; 17]. Застосування їх у практику дозволяє потенційним інвесторам отримувати повну, ясну й об’єктивну картину про ефективність

діяльності акціонерного товариства, реальних власників, механізми та методи інвестування.

Нині інформацію в акціонерному товаристві розглядають як важливий ресурс поряд з матеріальними, фінансовими, енергетичними, трудовими та іншими видами ресурсів. Саме інформація дає можливість раціонально використовувати інші ресурси.

Як сукупність потрібних відомостей і знань для проведення обліку, аналізу, контролю, прийняття і організації виконання рішень, інформація виступає невід'ємним атрибутом корпоративного управління акціонерним товариством. З одного боку, вона відображає умови, властивості, закономірності і особливості функціонування підприємства і його системи управління, а з другого – опосередковує трудову діяльність працівників, певні форми відношень між ними, постійно використовується у виробництві, розподілі, обороті і використанні продукції.

Ми розглядаємо акціонерне товариство як певний інформаційний вузол, в якому сходяться зовнішні і внутрішні інформаційні потоки. Зовнішні – визначають взаємодію між підприємством та його реальними і потенційними партнерами та конкурентами. Внутрішні інформаційні потоки відображають виробничі, технологічні, управлінські та соціальні відносини на підприємстві. Кожен менеджер, незалежно від конкретної специфіки роботи, виступає в трьох ролях: як приймач інформації, як аналітик і розповсюджувач інформації і як представник та передавач інформації в зовнішнє середовище. Від того, як він виконує ці ролі і організовує інформаційні потоки, значною мірою залежить ефективність роботи акціонерного товариства.

Розрізняють два основних канали інформаційного забезпечення менеджерів акціонерного товариства:

✓ формалізований, за яким циркулює регламентована у формі, змісті і часі інформація з достатнім ступенем достовірності;

✓ стихійний, за яким у довільній формі надходить значна кількість відомостей, які не

завжди об'єктивно відображають реальний стан справ: телефонні усні повідомлення, в тому числі різноманітні чутки, службові подання, записки і доповідні, інформація численних нарад тощо.

При правильно організованій інформаційній системі потреби в цільовій інформації значно зменшуються. Ступінь деталізації і форма подання інформації залежить від того, кому вона призначається. Відповідь на запитання “Навіщо потрібна інформація?” допомагає зрозуміти ступінь деталізації інформації.

Підхід до інформації в акціонерному товаристві як до важливого ресурсу дозволяє вживати таких заходів [1].

– аналізувати ситуацію, визначати загрози та можливості, встановлювати цілі та конкретні завдання;

– приймати обґрунтовані і своєчасні рішення;

– координувати дії розрізнених підрозділів і спрямовувати їхню роботу на досягнення встановлених цілей.

З цих позицій в будь-якому акціонерному товаристві повинна проводитись систематична робота за такими напрямками [15].

– виявлення інформаційних потреб;

– встановлення джерел інформації;

– збір даних і їх передача для наступної обробки;

– оцінка достовірності, повноти і своєчасності даних та їх обробки за відповідними алгоритмами;

– аналіз обробленої інформації і виявлення стану та тенденцій розвитку підприємства;

– оцінка альтернатив різних дій, вибір і прийняття рішень.

У забезпеченні ефективної взаємодії між органами акціонерного товариства вирішальну роль відіграє своєчасний обмін інформацією, яка необхідна для виконання органами товариства своїх функцій та прийняття ними поінформованих рішень. Акціонерне товариство повинно мати чітко визначену інформаційну політику, спрямовану на розкриття інформації шляхом

її донесення до відома всіх заінтересованих у її отриманні осіб в обсязі, необхідному для прийняття зважених рішень [17]. Інформаційну політику товариства доцільно визначати з врахуванням потреби товариства у захисті конфіденційної інформації та комерційної таємниці, а отже її загальні засади та принципи повинні бути закріплені у внутрішніх документах підприємства, що затверджуються за поданням Спостережної ради Загальними зборами АТ.

Перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці для акціонерного товариства та підлягають розкриттю наступні [16]:

- установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою діяльністю та її окремими видами;

- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;

- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;

- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць,

- документи про сплату податків і обов'язкових платежів;

- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;

- документи про платоспроможність;

- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;

- відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню.

Передбачаючи, що інформаційна політика акціонерного товариства має бути законною та спрямованою на повне, точне та своєчасне розкриття інформації у формах, акціонерні

товариства зобов'язані подавати перелічені відомості органам державної виконавчої влади, контролюючим і правоохоронним органам, іншим юридичним особам відповідно до чинного законодавства, за їх вимогою. Водночас перспективне корпоративне управління проголошує, що інформаційна політика акціонерного товариства не повинна обмежуватися виключно рамками чинного законодавства, а повинна передбачати розкриття додаткової інформації, оприлюднення якої не повинно порушувати як положень чинного законодавства України, так і права АТ на конфіденційну інформацію та комерційну таємницю і створення надійної системи її захисту (наприклад, регулярне розкриття інформації про фінансово-господарський стан і результати діяльності товариства за квартал у формі квартального звіту).

Спостережна рада в акціонерному товаристві є гарантом існування у ефективної системи розкриття інформації і несе відповідальність за розкриття повної та достовірної інформації про діяльність підприємства. Виконавчий орган при цьому відповідає за реалізацію існуючої у акціонерному товаристві інформаційної політики. Разом з тим, відповідальним за організацію процесу розкриття інформації акціонерне товариство може призначати особу, до повноважень якої повинні бути віднесені функції щодо забезпечення доступу до відкритої інформації. Світова практика корпоративного управління покладає ці функції на корпоративного секретаря акціонерного товариства.

Інформаційна політика акціонерного товариства повинна регулювати ключові питання розкриття інформації, у тому числі обсяг інформації, що підлягає розкриттю; порядок розкриття інформації (порядок надання інформації на запит заінтересованих осіб); обмеження щодо розкриття інформації, в тому числі порядок визначення переліку відомостей, що становлять комерційну таємницю та конфіденційну інформацію, їх збереження та доступ до них; обсяг

повноважень органів товариства щодо підготовки, розкриття, збереження інформації та контролю за виконанням інформаційної політики товариства [17].

Кожне акціонерне товариство, обираючи корпоративну стратегію розвитку повинно [1]:

- визначати тип та обсяги необхідної для стратегічної діяльності інформації;

- розробляти ефективну систему збирання, обробки, використання та зберігання інформації;

- вживати заходів для запобігання негативного ефекту впливу недостовірної інформації на рішення, що приймаються;

- створювати умови для ефективного використання необхідної інформації для прийняття стратегічних рішень.

Розкриття інформації має велике значення для підвищення ефективності діяльності самого товариства, оскільки повна та достовірна інформація надає можливість керівництву об'єктивно оцінити досягнення товариства та розробити стратегію його майбутнього розвитку.

Таким чином, основними принципами розкриття інформації про діяльність товариства є [3]:

- регулярність надання;
- оперативність надання;
- доступність для акціонерів та інших зацікавлених осіб;

- надійність інформації;
- повнота її змісту;
- рівні права при наданні інформації для всіх груп користувачів.

Перевагами роботи акціонерного товариства в прозорому режимі, що впливають на його ефективність, захист та реалізацію прав інвесторів, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій вважають наступні:

- наявність своєчасної, достовірної, вичерпної та повної інформації про діяльність товариства;

- об'єктивність оцінки фінансово-економічного стану та прийняття поінформованих рішень щодо придбання або відчуження цінних паперів, а також

голосування на загальних зборах акціонерів акціонерами та потенційними інвесторами;

- розкриття інформації про товариство є передумовою довіри до товариства з боку інвесторів та сприяє залученню капіталу.

Зауважимо, що участь іноземних інвесторів у корпоративному управлінні акціонерного товариства та створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій залежить від розкриття суттєвої інформації про діяльність [9]. До суттєвої інформації, яку товариство повинно регулярно розкривати, належать, зокрема, відомості про [17]:

- а) Цілі та стратегію бізнесу.

- б) Результати фінансової та операційної діяльності.

- в) Структуру власності та контролю над товариством.

- г) Посадових осіб органів управління, розмір їх винагороди, володіння акціями товариства.

- г) Істотні фактори ризику, що впливають на діяльність товариства.

- д) Дотримання товариством принципів корпоративного управління.

Основні вимоги до розкриття обсягу та якості регулярної інформації акціонерними товариствами передбачені Положенням ДКЦПФР [20].

Крім регулярної інформації, акціонерне товариство повинно негайно розкривати особливу інформацію – інформацію про зміни у фінансово-господарській та управлінській діяльності, що відбулися і можуть вплинути на стан акціонерного товариства, вартість його цінних паперів або розмір доходу за ними [21].

Згідно світового досвіду корпоративного управління та Принципів корпоративного управління України [17], структура корпоративного управління повинна забезпечувати своєчасне і точне розкриття інформації з усіх важливих питань, що стосуються акціонерного товариства, у тому числі про фінансове становище, результати діяльності, власність і корпоративне управління підприємством. В даному випадку, істотна інформація, яка підлягає розкриттю,

повинна містити: результати фінансової й операційної діяльності акціонерного товариства; завдання акціонерного товариства; власність на великі пакети акцій і розподіл прав голосу; список членів правління і головних посадових осіб, а також одержувану ними винагороду; прогнозовані істотні фактори ризику; істотні питання, пов'язані з найманими робітниками та іншими зацікавленими особами; структуру і політику корпоративного управління. Інформація повинна готуватися, перевірятися і розкриватися відповідно до високих стандартів якості бухгалтерського обліку, розкриття фінансової та нефінансової інформації й аудиту. Для забезпечення зовнішньої й об'єктивної оцінки того, як підготовлена і представлена фінансова звітність, рекомендується щорічно проводити аудиторські перевірки з використанням незалежного аудитора. Канали поширення інформації повинні забезпечувати рівноправний, своєчасний і не пов'язаний з надмірними витратами доступ користувачів до необхідної інформації. З іншого погляду, для акціонерів, а також для ДКЦПФР потрібно розкривати інформацію про фінанси акціонерних товариств, підготовлену за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку й аудиту незалежним аудитором.

Акціонерне товариство повинно своєчасно і доступними засобами розкривати повну і достовірну інформацію з усіх суттєвих питань, що стосуються його діяльності, з метою надання можливості користувачам) приймати поінформовані рішення, а система корпоративного управління повинна створювати необхідні умови для своєчасного обміну інформацією та ефективною взаємодією між Спостережною радою та виконавчим органом та Загальними зборами акціонерів [17].

Таким чином, інформаційне забезпечення системи корпоративного управління акціонерного товариства повинно відповідати на запитання: "Для кого потрібна інформація про діяльність АТ?" та "В яких обсягах вона повинна бути розкрита?".

Користувачами інформації про діяльність акціонерного товариства є як власники підприємства, його менеджери, працівники – внутрішні користувачі, так і зацікавлені в діяльності підприємства особи – зовнішні користувачі (потенційні інвестори, державні органи, кредитори, банки, фондові біржі, ділові партнери, податкові органи, уряд, органи статистики тощо) [11; 13; 26].

Користувачі інформації про діяльність акціонерного товариства переслідують різні цілі, які повинно враховувати акціонерне товариство при розкритті інформації та задоволенні потреб користувачів.

Так, наприклад, власників (акціонерів), що вклали свої кошти у власний капітал підприємства, цікавить підвищення ефективності використання ресурсів, збільшення прибутку, рентабельність підприємницької діяльності, оптимізація долі власного капіталу, політика підприємства щодо виплати дивідендів, забезпечення ринкової та фінансової стійкості підприємства, прогнози стабільності на майбутнє. Для менеджерів підприємства використання інформації являється засобом контролю і основним інструментом управління всіма напрямками діяльності. Тому вони намагаються своєчасно виявити "вузькі місця", вплив негативних чинників з метою запобігання економічних ризиків [24]. Трудовий колектив зацікавлений в інформації для оцінки рівня стабільності та прибутковості підприємств, здатності забезпечувати їх належний рівень оплати праці та видатки на соціальні потреби. Оцінку платоспроможності, ліквідності активів, надійності підприємства, перспектив його розвитку та стабільності, рівня рентабельності проводять фондові біржі, банки, кредитори.

Відповідно до норм чинного законодавства та доповнюючись внутрішніми нормативними положеннями АТ існує перелік інформації, яка може або повинна надаватись акціонерам. На сьогодні вона поділяється на три великих групи, що мають різний правовий режим доступу:

1) відкрита (публічна, масова) інформація – інформація про діяльність товариства, яка не тільки направляється акціонерам, але й поширюється через засоби масової інформації і є доступною для усіх зацікавлених осіб [4; 7; 22]:

2) інформація, яка надається тільки акціонерам товариства (інформація з обмеженим доступом) – загальна та спеціальна.

3) конфіденційна інформація.

У внутрішніх документах АТ повинно бути визначено мінімальний обсяг інформації, що є відкритою для акціонерів, принципи і порядок підготовки, перевірки та надання акціонерам цієї інформації, відповідальність посадових осіб за ненадання, несвочасне надання або надання недостовірної інформації.

Обов'язок з надання інформації акціонерам покладається на виконавчий орган акціонерного товариства. На вимогу Спостережної ради, але не менше одного разу на три місяці, виконавчий орган надає Спостережній раді у письмовій формі звіт про фінансово-господарський стан акціонерного товариства та хід виконання планів і завдань.

Звіт виконавчого органу Загальним зборам акціонерів має містити інформацію, яка надасть можливість акціонерам ефективно обговорити та критично оцінити стратегію, ризики, види діяльності та фінансові результати акціонерного товариства.

Характеристика інформаційного забезпечення зовнішніх користувачів інформацією про діяльність акціонерного товариства неоднозначна (відповідно до цілей користувача). Однак наразі можна стверджувати, що найбільш популярною для всіх користувачів (як внутрішніх так і зовнішніх) є фінансова інформація представлена в річній фінансовій звітності [14; 27]. На сьогодні, фінансовій звітності належить важливе місце у формуванні єдиного інформаційного простору України, показники якої можна використовувати як для аналізу та оцінки ходу реалізації державної політики в сфері підприємництва, так і для прийняття ефективних управлінських рішень при здійсненні господарської діяльності [26,

с.122]. Зауважимо, що акціонерне товариство може розкривати про себе більше інформації, ніж визначено державними нормами, якщо воно відчуває відповідні сподівання та вимоги споживачів його інформації – власників чи потенційних інвесторів [13].

У міжнародній економічній культурі оприлюднення акціонерними товариствами фінансової звітності і результатів її аналітичного дослідження вже давно стало не тільки свідомим сталого розвитку підприємств, але також невід'ємним елементом підтвердження високого професійного рівня їх управлінського персоналу. Інформаційна відкритість АТ є запорукою впровадження дієвих механізмів роботи з інвесторами. Однак, для вітчизняних акціонерних товариств робота в прозорому режимі є досі не звичною та складною для застосування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виходячи з вищевикладеного, підсумуємо, що інформаційне забезпечення системи корпоративного управління є недосконалим, як з точки входження інформаційних потоків у функціонування акціонерного товариства, так і забезпечення оприлюднення результатів його господарювання.

Головним чинником недосконалості інформаційного забезпечення на вході є кількість та якість нормативно-правової бази. Для забезпечення розвитку корпоративного управління потрібно:

- створення чіткої, системної та стабільної нормативно-правової бази;
- приведення українського законодавства в галузі корпоративного управління у відповідність до законодавства Європейського Союзу;
- урахування світового досвіду та загальноприйнятих принципів корпоративного управління при розробці нових нормативних документів з питань корпоративного управління та внесенні змін і доповнень до діючих;
- впровадження ефективних механізмів реалізації, захисту та поновлення порушених прав акціонерів;

– удосконалення наявних та розробка нових рекомендованих внутрішніх нормативних документів для акціонерних товариств.

Невід’ємним та вкрай важливим кроком при розбудові ефективного корпоративного управління є прийняття Закону України “Про акціонерні товариства”.

На виході інформаційного забезпечення користувачів інформацією про діяльність акціонерного товариства спостерігається невідповідність подання у формах та змісті інформації. Атрибути прагнення до загальноприйнятих стандартів розкриття та оприлюднення інформації наразі вкрай на низькому рівні, що констатує про непрозору діяльність багатьох акціонерних товариств.

Удосконалення системи розкриття інформації та забезпечення прозорості діяльності товариств потребує [13]:

– забезпечення повноти та достовірності інформації про діяльність акціонерних товариств, що розкривається, через приведення її складу та структури у відповідність до вимог міжнародних стандартів розкриття інформації та міжнародних стандартів аудиту;

– удосконалення системи надання та оприлюднення інформації, у тому числі:

– удосконалення способів розкриття інформації для забезпечення рівноправного та не пов’язаного із значними витратами доступу користувачів до інформації;

– встановлення оптимальних термінів подання та оприлюднення інформації;

– врегулювання питань, пов’язаних з використанням інсайдерської інформації.

Ми вважаємо, що перспективою розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах є виставлення вимог щодо обов’язкового розкриття додаткової особливої інформації про діяльність підприємств. Разом з тим, слід здійснити ряд додаткових кроків, що будуть стимулювати емітентів дотримуватись Принципів корпоративного управління. Крім того, організатори торгівлі на ринку цінних паперів, у тому числі фондові біржі, повинні стати додатковим інструментом контролю за дотриманням правил корпоративного управління. Необхідно створити спеціальні

механізми підтримки та покарання емітентів, які перебудовують корпоративні відносини, і тих, хто порушує Принципи корпоративного управління.

Список використаної літератури:

1. *Виханский О.С.* Стратегическое управление: Учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 2003. – 296 с.

2. Економічний аналіз: Навчальний посібник / За ред. Бутинця Ф.Ф. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 680 с.

3. *Задихайло Д.В., Кібенко О.Р., Назарова Г.В.* Корпоративне управління: Навчальний посібник. – Х.: Еспада, 2003. – 688 с.

4. Закон України “Про господарські товариства” від 14 лютого 1992 р. (зі змін. та доп.).

5. Закон України “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” від 10 грудня 1997 р. № 710/97-ВР.

6. Закон України “Про підприємництво” від 7 лютого 1991 р. № 698-ХІІ.

7. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, від 16.07.99 р. №996-ХІV.

8. Закон України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР, із змін. і доп. від 7.02.2002 № 3047-ІІІ.

9. Закон України “Про інформацію” від 2.10.92 р. № 2657 – ХІІ.

10. Закон України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі”, від 10.07.96, № 290/96-ВР.

11. *Ізмайлова К.В.* Фінансовий аналіз: Навч. пос. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. – 152 с.

12. Інформація з обмеженим доступом. Конфлікт інтересів посадових осіб ВАТ Лекція. – Житомир: Проект корпоративного управління в Україні. – 2001. – 94 с.

13. *Михайлюк О.* Як читати та аналізувати фінансову звітність. Посібник для членів наглядових рад та керівників акціонерних товариств (Корпоративний розвиток в Україні): МФК – К.: “Століття”, 2004. – 108 с.

14. Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку

15. *Осовська Г.В.* Основи менеджменту: Курс лекцій. Навч. пос. для студ. спеціальності 7.050201 “Менеджмент організацій”. – Житомир: ЖІТІ, 1998. – 600 с.

16. Постанова КМУ “Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці” від 9.08.93., №611

17. Принципи корпоративного управління України // Цінні папери України. – 2003. – №29 (267) 31 липня. – С.1-16.

18. Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах: Указ Президента України, від 21 березня 2002 року, N 280/2002. // Цінні папери України. – 2002. – №12 (201) 28 березня. – С. 4.

19. Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Річного звіту Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2003 рік” від 11 травня 2004 року, N 241

20. Рішення ДКЦПФР “Про внесення змін до Положення про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариства та підприємствами – емітентами облігацій”, від 17.01.2000 р., №3

21. Рішення ДКЦПФР “Про затвердження Положення про надання особливої інформації відкритими акціонерними товариства та підприємствами – емітентами облігацій”, від 10.02.2000 р., №5

22. Рішення ДКЦПФР “Про заходи щодо захисту прав інвесторів від монополізму на ринку цінних паперів”, від 5.02.98 р., №15

23. Рішення ДКЦПФР “Про порядок інформування громадськості акціонерними товариствами та емітентами облігацій”, №221, від 03.06.2003р.

24. *Тарасенко Н.В.* Економічний аналіз. Навч. пос. – 3-тє вид., переробл. – Львів: “Новий Світ – 2000”, 2004. – 344 с.

25. Управління акціонерним товариством (Корпоративне управління в Україні): Посібник МФК. – К.: ”Століття”, 1999. – 196 с.

26. *Цал-Цалко Ю.С.* Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація. – Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 506 с.

27. *Цал-Цалко Ю.С.* Фінансова звітність та її аналіз: Навч.пос. – 2-ге вид., переробл., доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 300 с.

ЦИГАНЕНКО Ганна Володимирівна – аспірант, Житомирський державний технологічний університет

Наукові інтереси:

– проблеми формування корпоративного управління в Україні

– проблеми вдосконалення засад корпоративного управління